

בקרוב אצלכם, השאלה מתי

האם נוטריון רשאי לאשר הסכמי ממון בין בני זוג? תלוי אם בכוונתם להתחתן ומתי. לפי פסק דין שניתן לאחרונה בבית המשפט המחוזי, נוטריון אינו מוסמך לכך אם אין בדעת בני הזוג להינשא בעת עריכת ההסכם. הסוגיה עומדת כעת להכרעה בבית המשפט העליון

דיינה הר־אבן

עו"ד דיינה הר־אבן, מגשרת בתחום דיני משפחה וירושה; ייצגה את המערערת בהליך בבית המשפט המחוזי

כידוע, הסמכות לאישור הסכם ממון הוקנתה לנוטריון, בנוסף לסמכות הערכאות, נוכח מיעוט הפונים לשם אימות הסכם ממון לרושם הנישואים ולערכאות לקראת נישואים. סעיף 2(ג) לחוק קובע כי "הסכם ממון שנכרת לפני הנישואין יכול שיאומת בידי נוטריון לפי חוק הנוטריונים, תשל"ר-1976, וב־לבד שהנוטריון נוכח שבני הזוג הניצבים בפניו עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ותוצאותיו". בהתאמה הוספה הוראה בסעיף 7 (11) לחוק הנוטריונים, תשל"ר-1976 ולפיה מוסמך נוטריון "...לאמת הסכם ממון בין בני זוג, שנכרת לפני הנישואין".

הנה כי כן, המילה "לפני" נהירה בהקשרה ובמיקומה בחוק, כפי שגם היטיב לנסח השופט ברק בספרו "פרשנות במשפט": **"הלשון היא רב משמעית ועמומה, לעיתים ההקשר בו מופיעה המילה יש בו כדי להסיר אותה"**. פסק הדין של בית המשפט המחוזי מדגיש כי המילה "לפני" נפסקה לכתחילה בהקשרו של רושם נישואים. בעניין זה כבר נפסק בהמ' (ת"א) 2180/75 **צור נ' היועץ המשפטי לממשלה:**

"ראשית לגבי הדיבור 'לפני הנישואין', פירושו הנכון של דיבור זה - כשהוא סמוך לדיבור: 'או בשעת עריכתם' - הוא כאילו נאמר: ערב הנישואין. לשון אחרת: לא יתכן שתקופת ימים ארוכים תהא חוצצת בין ההסכם לבין הנישואין. אלא, כוונת הסעיף להורות

שאלת גבולות סמכותו של נוטריון לאשר הסכמי ממון בין בני זוג, אם אין בדעתם להינשא בעת עריכת ההסכם, עומדת בימים אלה להכרעה לפני בית המשפט העליון. הנושא בעל חשיבות מרובה לבני זוג המבקשים להסתייע בנוטריון לשם אישור הסכם ממון בהיותם ידועים בציבור, אך בפרט לציבור הנורטיונים המתבקשים חדשות לבקרים לאשר הסכמים בין בני זוג, גם בתוקף של הסכמי ממון.

שאלה זו בדבר סמכותם של הנוטריונים עלתה במסגרת סכסוך בין בני זוג, אגב תביעת אישה לבטל הסכם שאושר על ידי נוטריון כהסכם ממון, אף שלעת עריכת ההסכם לא הייתה לבני הזוג כל כוונה להינשא. בערעור שנדון בבית המשפט המחוזי בירושלים לפני הרכב השופטים סובל, בזק־רפורט ומינץ, בעמ"ש 13-04-26693 **פלונית נ' פלוני** (ניתן ביום 14.11.13) הפכה ערכאת הערעור את פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בירושלים. בית המשפט המחוזי קיבל את הטענה כי בטל תוקפו של ההסכם כהסכם ממון, ופסק כי נוטריון מנוע מלאשר הסכם על פי חוק יחסי ממון, תשל"ג-1973 (להלן: החוק), כאשר בעל הדין שכנגד הצהיר בהאי ליש"נא כי לעת החתימה על ההסכם לא התכוון לשאת לאישה את בת זוגו. לפסק הדין השלכות ברורות על אישור הסכם כהסכם ממון באין כוונה להינשא, ועל כן עוררה הפסיקה סערה בקרב ציבור הנוטריונים.

ע"א 640/82 כהן נ' אמר הנזכר בפסק הדין של בית המשפט המחוזי, שם נקבע כך: "אין החוק מגדיר את המושג 'בני זוג' אך ברור הוא כי הוראותיו לא יחולו אלא על מי שהם בני-זוג נשואים. שכן הסדר האיזון חל עם פקיעת הנישואין 'עקב גירושין או עקב מותו של בן הזוג' (סעיף 5(א) לחוק), ואין הסכם ממון על-פי סעיף 1 לחוק בא אלא לשנות את הסדר האיזון שבחוק"; וראו גם ע"מ 8873/06 פלוני נ' פלוני ואח'; תק-על 2007(2), 3478; וכן ע"א 2622/01 מנהל מס שבח מקרקעין נ' עליזה לבנון, תק-על 2003(2), 4145.

אין חולק על העובדה כי בני זוג הידועים בציבור רשאים לאשר הסכם ממון ביניהם בבית משפט במסגרת הוראת סעיף 3(ג) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995 (ראו רע"א 6854/00 היועץ המשפטי לממשלה נ' מיכאל זמר ואח', תק-על 2003(2), 3132).

כיוון שמטרת המחוקק היא לתמוך במוסד הנישואים שבו ראה ערך מרכזי בחיי החברה בישראל, נהיר כי יש לכבד את לשון החוק ואת מטרתו. על כן כל עוד לא שונתה החקיקה הראשית, חל חוק יחסי ממון על זוגות נשואים ועל אלה העומדים להינשא ולא על מי שאינם רוצים לממש נישואים לעת עריכת ההסכם.

משנפסק כי לנוטריון מר-קנית הסמכות לאשר הסכם ממון על פי חוק יחסי ממון רק לפני נישואים, מתעוררת השאלה מהו אפוא גדר הזמנים לפני הנישואים, ובמילים אחרות – עד כמה רחב הביטוי "לפני הנישואין"? עו"ד יונה דה-לוי בספרו "דיני הנוטריון ותולדותיהם" (הוצאה לאור של לשכת עורכי הדין, 2010) ציין כי על הנוטריון לוודא שבני הזוג המופיעים לפניו לשם אישור הסכם ממון על פי חוק יחסי ממון אכן מבקשים להינשא. ובכן, האם חייב הנוטריון לדעת מתי בדעתם של זוגות המתייצבים לפניו לעשות כן? הפסיקה מחייבת זאת נכון לעתה. כידוע, "מועד סביר" הוא ביטוי שמשמעותו יחסית. הוא

כי הסכם שהוא ערוך ומוכן בידי הצדדים בבואם אל ברית הנישואין, או הסכם ממון הנעשה ביניהם בשעת עריכת הנישואין, יכול רושם הנישואין לאשרו במקום בית-המשפט. אך מה שעולה ומסתבר ביתר שאת מן הסעיף הוא, כי יש זיקת גומלין אמיצה בין הסכם הממון לבין הנישואין. מי שאיננו עומד להינשא, בין משום שמניעות שבדין מעכבות נישואיו, שלו או של בן-זוגו, ובין אם, כבמקרה דנן, מניעות שבמצפון, כביכול, איננו עומד 'לפני הנישואין'."

שורשה של פרשנות זו נמצא גם בדברים שנאמרו בישיבת הכנסת מיום 15.3.1994, בה הציג שר המ-שפטים דאז דוד ליבאי לקריאה ראשונה את הצעת חוק יחסי ממון בין בני זוג (אז תיקון מס' 2) (אימות בידי נוטריון), תשנ"ד-1994. בדבריו עמד השר על ליבת חוק יחסי ממון, שלדבריו "קבע את גדריו של הסכם בין בני זוג, ובא להסדיר את יחסי הממון ביניהם לקראת נישואיהם או במשך נישואיהם". הצעת

החוק הובאה לקריאה שנייה ושלישית ביום 21.2.1995 בידי יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט דאז דדי צוקר, שאמר: "מוצע שבני זוג הער-מדים לפני נישואיהם – אני מדגיש, לפני נישואיהם, ומבקשים לחתום הסכם ממון, בדרך כלל מדובר בנישואין שניים או שלישיים, זאת הניסיון מוכיח, ויכלו לאשר הסכם הממון הזה גם בפני נוטריון".

סעיף 2(ג1) לחוק יחסי ממון קובע כי "הסכם ממון שנכרת לפני הנישואין יכול שיאומת בידי נוטריון". השימוש במילה "לפני" בא להפיס את החרדה של המפלגות הדתיות שמא אישור בידי נוטריון יפתח ערוץ לנישואים אזרחיים

יוצא אפוא כי השימוש במילה "לפני" בא להפיס את החרדה של המפלגות הדתיות שמא אישור בידי נוטריון יפתח ערוץ לנישואים אזרחיים. הרציונל של סמכותם התחומה בזמן של רושם הנישואים ושל הנוטריון לאשר הסכם ממון על פי חוק יחסי ממון "לפני" נישואים, לאמור לקראתם ממש, נרבעת ממהותו של החוק. השלכה "מסוכנת" שביקש המחוקק למנוע היא שמתן סמכות לאישור ההסכם בטרם נתהוו הנישואים ירחיב את מוטת הכנפיים של החוק, בעוד שפסיקה ענפה קבעה כי חוק יחסי ממון חל על זוגות נשואים ואינו חל על מי שאינם נשואים; זו הפסיקה מקדמת דנא (ולעניין זה ראו

נראית לעין לא רשאי נוטריון לקבל על עצמו סמכות לא לו ולאשר הסכם על פי חוק יחסי ממוך.

סיכומו של דבר, הנוטריון המתבקש על ידי לקוחותיו לאשר הסכם ממוך צריך לה- תכבד ולשאול את בני הזוג שלפניו מתי הם מתכננים להינשא. אם אין הם מצהירים על מועד נישואים קרוב, אין הוא רשאי לאשר את ההסכם שהוא או מאן דהוא ערך לשם אישורו כהסכם ממוך.

אין כמובן כל מניעה שבני זוג הידועים בציבור יח- תמו לפני נוטריון על הסכם ל"חיים משותפים", אלא שאישורו על ידי נוטריון איננו מעלה אותה לרמה גבוהה מזו של הסכם שלא אושר כלל. הסכם שכזה שריר וקיים בין צדדים מכוח חוק החוזים, כל עוד לא קמה הזכות לביטולו והוא לא בוטל כדין. אם מבק- שים הידועים בציבור להעניק משנה תוקף להסכמות שביניהם, אין כאמור לעיל כל מניעה שיאשרו הסכם לחיים משותפים בתוקף של פסק דין (לפי סעיף 3(ג) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995).
 א אתם הנוטריונים – ראו הוזהרתם.

בית המשפט המחוזי קיבל את הטענה כי בטל תוקפו של ההסכם כהסכם ממוך, ופסק כי נוטריון מנוע מלאשר הסכם על פי חוק יחסי ממוך כאשר בעל הדין שכנגד הצהיר כי לעת החתימה על ההסכם לא התכוון לשאת לאישה את בת זוגו

נקבע על פי כלל הנסיבות של העניין, ובהתחשב במכ- לול השיקולים והאינטרסים הנוגדים הפועלים בגדרו. בריבוא פסקי דין נקבע כי "תוכנו של 'הזמן הסביר' לביצוע פעולה הוא, לעו- לם, פרי הנסיבות הייחודיות שהולידו את הצורך בפעולה, ולקביעת גדריו, יש לשק- לל את מכלול האינטרסים המתמודדים להשגת נקו- דת האיזון הראויה" (בג"ץ 1999/07 ח"כ זהבה גלאון נ' ועדת הבדיקה הממשלתית לבדיקת אירועי המע- רכה בלבנון 2006).

מהנחיות משרד הדתות עולה כי על בני זוג להירשם לנישואים "לא יאוחר מ-45 יום קודם לנישואין", וכי "גביית עדי רווקות תיעשה בתוך שלושה חודשים קודם לנישואין. עם זאת במידת הצורך, על פי שיקול דעתו של הרב רושם הנישואין, ניתן להאריך את תוקף העדות בשלושה חודשים נוספים (אך לא יותר) [הנ- חיה 1.3 ו-1.4 להנחיות מיום 27.11.12]. אפשר אפוא להסיק כי חודשים מספר לפני נישואים הם בבחינת "זמן סביר", ואילו במקום שאין כוונה לנישואים